

UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI
WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY

Prof. zw. dr hab. Ewa Komorowska
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytetu Szczecińskiego

Szczecin, 10.10.2024 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej **Mgr Barbary Grobelnej** pt. *Attitudes of Polish speakers of English towards British and American English accents / Postawy polskich użytkowników angielszczyzny wobec brytyjskich i amerykańskich akcentów tego języka*

Gdańsk 2024, ss. 277.

Rozprawa doktorska została przygotowana pod kierunkiem dr hab. Danuty Stanulewicz-Skrzypiec, prof. Uniwersytetu Gdańskiego.

Rozprawa doktorska swym zasięgiem tematycznym obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z postawą polskich użytkowników języka angielskiego – nie-filologów wobec wymowy brytyjskiej i amerykańskiej (formy standardowej i regionalnej). Podstawę analityczną opisu stanowią przeprowadzone wielokierunkowe badania ankietowe nad percepcją języka angielskiego w zdefiniowanej grupie badawczej studentów w odniesieniu do tych odmian języka angielskiego, a także wynikające z analizy wypowiedzi o charakterze językowym i socjokulturowym.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska składa się ze wstępu, trzech rozdziałów teoretycznych, rozdziału metodologicznego, trzech rozdziałów analitycznych, podsumowania, bibliografii, czterech aneksów oraz streszczenia w języku angielskim i w języku polskim.

Wstęp stanowi wprowadzenie do zagadnienia poprzez wyznaczenie celu badań, określenie materiału badawczego, przyjętych hipotez i postawionych pytań badawczych oraz zarysowania struktury pracy. Głównym przedmiotem tego badania – jak pisze Autorka – jest zbadanie postaw językowych studentów polskich uczelni, którzy specjalizują się w dziedzinach niezwiązanych z lingwistyką, wobec brytyjskich i amerykańskich akcentów języka

angielskiego. Cel zaś prowadzonych badań dotyczy zidentyfikowania preferencji akcentów w ramach kognitywnej, afektywnej i konatywnej struktury postawy językowej. Ta trójdzielna struktura jest kluczowa dla analizy. Struktura kognitywna odzwierciedla myśli i przekonania danej osoby na temat ocenianego problemu. Reakcje afektywne obejmują wyrażanie emocji i uczuć wobec podmiotu, często stanowiąc najsilniejszy aspekt postawy. Reakcje konatywne zaś ujawniają tendencje behawioralne danej osoby w odniesieniu do podmiotu, chociaż te spostrzeżenia niekoniecznie muszą być zgodne z rzeczywistym zachowaniem.

Autorka we wstępie wprowadza hipotezy dla planowanego badania. Są to, między innymi:

- standardowy brytyjski akcent jest najbardziej rozpowszechnionym akcentem w podręcznikach do nauki języka angielskiego w Polsce, ale w popularnych wśród polskich studentów programach telewizyjnych przeważa standardowy amerykański;

- polscy studenci mają wiele doświadczeń z językiem angielskim, takich jak oglądanie telewizji w języku angielskim, podróżowanie do krajów anglojęzycznych, i podejmują różne działania, aby poprawić swoje umiejętności językowe. Wśród polskich studentów panuje średnie zadowolenie z ich obecnego poziomu znajomości języka angielskiego;

- pomimo kontaktu z brytyjskimi akcentami w trakcie edukacji, kontakt z amerykańską kulturą, w tym z serialami telewizyjnymi, kształtuje preferencje dotyczące akcentów angielskich wśród Polaków itp.

Autorka stawia również szereg pytań badawczych. Są to, między innymi:

- Jakie są postawy językowe polskich studentów uniwersyteckich bez wiedzy lingwistycznej na temat brytyjskich i amerykańskich akcentów w języku angielskim, na podstawie ich ocen próbek mowy i komentarzy, które podają? A także, jakie deklarują preferencje w odpowiedziach bez wysłuchania konkretnego mówcy?

- Jakie są doświadczenia polskich studentów z językiem angielskim? W jaki sposób stykają się z językiem angielskim? Czy odwiedzają kraje anglojęzyczne? Czy biorą udział w kursach językowych, używają języka angielskiego w Internecie, czytają książki po angielsku, oglądają telewizję z dźwiękiem angielskim lub podejmują inne działania? Jak bardzo polscy studenci są zadowoleni ze swojego obecnego poziomu znajomości języka angielskiego?

- Jakie akcenty są powszechnie stosowane w podręcznikach używanych w nauce języka angielskiego w Polsce? Jakie rodzaje akcentów angielskich są powszechne w programach telewizyjnych popularnych wśród polskich studentów? Itp.

We wstępie przedstawiono również sposób przeprowadzenia badania. Respondenci mieli za zadanie ocenić cztery osoby mówiące w języku angielskim, z których każda

reprezentowała odrębne akcenty języka angielskiego: standardowy brytyjski, standardowy amerykański, regionalny brytyjski i regionalny amerykański. Nagrania czterech próbek zostały starannie przygotowane przy wykorzystaniu zróżnicowanego podejścia metodologicznego: techniki werbalnej (verbal-guise) i techniki maskowania (matched-guise). Dane do badania zebrano za pomocą kwestionariuszy.

Wysoko oceniam wprowadzenie do dysertacji, które zawiera dokładnie określony cel pracy, hipotezy, pytania badawcze oraz opis gromadzenia materiału badawczego za pomocą kwestionariuszy. Nadto przedstawione w nim są metody opisu materiału, które stworzą podstawy do odpowiedzi na postawione pytania. Już samo przemyślane wprowadzenie do dysertacji pokazuje nam Barbarę Grobelną jako dociekliwą lingwistkę, która będzie starała się za pomocą zaproponowanej metodologii precyzyjnie i wielokierunkowo przeanalizować zebrany materiał badawczy.

Pierwszy teoretyczny rozdział pracy nosi tytuł: *Language attitude studies – definitions and approaches / Badania postaw językowych – definicje i podejścia*. W rozdziale pierwszym omówiono podstawowe definicje i podejścia w badaniach postaw językowych. Następnie przedstawiono badania postaw językowych w obszarze edukacji. Na koniec zaś przeanalizowano metody w badaniach postaw językowych, a mianowicie podejście społeczne, bezpośrednie i pośrednie.

W rozdziale drugim pt. *The sociolinguistic status of English / Status socjolingwistyczny języka angielskiego* omówione zostały odmiany języka angielskiego używane na świecie i oraz angielski jako lingua franca. Z kolei opisano nauczanie angielskiego w Unii Europejskiej, a następnie omówiono postawy wobec brytyjskiego i amerykańskiego akcentu w różnych krajach.

Rozdział trzeci pt. *English in Poland / Angielski w Polsce* zawiera omówienie sytuacji języka angielskiego w Polsce – zaczynając od historii nauczania języka angielskiego w Polsce, a następnie roli języka angielskiego i kultury krajów anglojęzycznych w postsowieckiej Polsce. W rozdziale omówiona została nauka tego języka w szkole podstawowej, średniej i wyższej, a także przedstawione zostały studia anglistyczne. W rozdziale zawarto również informacje na temat badań dotyczących postaw wobec języka angielskiego w kontekście polskim.

Rozdziały teoretyczne stanowią stopniowe wprowadzenie do tematyki badawczej i określają status socjolingwistyczny języka angielskiego oraz jego znaczące miejsce w polskiej edukacji językowej. Rozdziały bardzo interesujące i merytoryczne.

W rozdziale czwartym o charakterze metodologicznym pt. *Methodology of the study / Metodologia badań* opisano podejście metodologiczne zastosowane w badaniach

przedstawionych w rozprawie. We wstępie przedstawiono cel badania i pytania badawcze. Z kolei przedstawiono przygotowanie próbek mowy, które zastosowano w badaniu oraz uzasadniono wybór tekstu, akcentów i lektorów używających tych akcentów. Uczestnicy badania są proszeni o ocenę lektorów w różnych wymiarach, w tym takich cech, jak inteligencja i przyjazność. To podejście oferuje kompleksowy sposób badania postaw wobec odmian językowych. W następnym podrozdziale przedstawiono procedurę przeprowadzania badania pilotażowego i jego wyniki, narzędzia badawcze i szczegółowy opis procesu badania analitycznego.

Rozdział merytoryczny i wysoce istotny dla kolejnych rozdziałów praktycznych.

Rozdział piąty pt. *The respondents - demographic profiles and their experiences in English language learning / Respondenci – profile demograficzne i doświadczenia w nauce języka angielskiego* jest rozdziałem analitycznym i pierwszym z trzech rozdziałów prezentujących wyniki przeprowadzonych badań. Koncentruje się na odpowiedziach respondentów dotyczących samych siebie – m.in. na deklarowanych preferencjach dotyczących różnych akcentów angielskich, pobytów w krajach anglojęzycznych, preferencji dotyczących oglądania telewizji, nauki języków obcych, a także poziomu zadowolenia z umiejętności językowych oraz wysiłków w kierunku ich doskonalenia. W części końcowej rozdziału analizowane są odpowiedzi respondentów pod kątem podręczników, których używali w przeszłości do nauki języka angielskiego i seriali telewizyjnych, które oglądają.

Kolejne rozdziały analityczne (szósty i siódmy) skupiają się na percepcji lektorów. W rozdziale szóstym pt. *Perception of the speakers – quantitative results and discussion / Percepcja lektorów – wyniki ilościowe i dyskusja* analizowane są dane dotyczące percepcji lektorów przez respondentów, przy uwzględnieniu aspektów poznawczych, afektywnych i konatywnych.

W rozdziale siódmym pt. *Perception of the speakers expressed in the comments – results and discussion / Percepcja lektorów wyrażona w komentarzach – wyniki i dyskusja* analizowane są wyniki jakościowe, a mianowicie komentarze respondentów dotyczące lektorów. Badanie kończy się sekcją Wnioski. Badanie ankietowe – jak zauważa Autorka – służyło podwójnemu celowi: zbieraniu informacji dotyczących danych demograficznych respondentów i ich doświadczeń z językiem angielskim oraz odpowiedzi dotyczących postaw językowych. Dane były analizowane pod kątem ilościowym i jakościowym, z uwzględnieniem analizy sentymentu.

Autorka podsumowuje przeprowadzone badania wnioskami końcowymi, które stanowią zarówno ustosunkowanie się do hipotez zawartych w wprowadzeniu do pracy, jak i stanowią odpowiedź na postawione we wstępie pytania.

W wyniku przeprowadzonych badań można określić współczesny socjolingwistyczny status języka angielskiego w Polsce. Angielski wyłania się jako najpopularniejszy język obcy w Polsce, jednak z umiarkowanym zadowoleniem z poziomu jego biegłości wyrażonym przez studentów. Respondenci preferują programy telewizyjne z amerykańskimi akcentami, zaś w podręcznikach do nauki angielskiego w nagraniach audio i video przoduje odmiana standardowego brytyjskiego angielskiego. „Podczas gdy użytkownik standardowego brytyjskiego angielskiego jest postrzegany jako uprzejmy, bogaty, spokojny i wykształcony, osoba posługująca się regionalnym brytyjskim akcentem jest postrzegana jako mniej godna zaufania i mniej schludna w porównaniu z pozostałymi osobami, ale nadal sympatyczna”. Ciekawe, że „użytkownik regionalnego amerykańskiego angielskiego kojarzony jest z osobą radosną. Jednakże, użytkownik standardowego amerykańskiego akcentu jest odbierany jako nieuprzejmy, niemile widziany, pozbawiony radości oraz ogólnie niezbyt lubiany”.

Ponadto analiza komentarzy wskazuje na kontrast między bardziej pozytywną percepcją standardowego brytyjskiego angielskiego, a bardziej negatywnym odbiorem regionalnego brytyjskiego angielskiego. Badanie również pozwala zauważyć rozbieżności między postawami implikowanymi a deklarowanymi. Podczas gdy uczestnicy preferują standardowy brytyjski angielski, gdy prezentowany jest wyłącznie materiał dźwiękowy, zapytani o to wprost, wyrażają preferencję dla akcentów amerykańskich, być może pod wpływem ekspansji medialnej kultury amerykańskiej. Badanie wyraźnie wskazuje na znaczną rolę edukacji formalnej w kształtowaniu postaw językowych. Pomimo silnych wpływów kultury amerykańskiej, zauważa się trwałe wpływy kontekstów edukacyjnych na preferencje językowe.

Tytułem podsumowania

Monografia stanowi wzorzec rozpraw doktorskich, obejmujących wielokierunkową analizę materiału uzyskanego z kwestionariuszy. Dysertacja zawiera gruntowne podstawy teoretyczne, poparte bogatymi badaniami naukowymi, oraz wnikliwą analizę, zgromadzonego na podstawie kwestionariuszy, korpusu badawczego. Warto podkreślić logikę wykładu lingwistycznego, wnikliwość opisu i szczegółowość interpretacji uzyskanego materiału. Wartość rozprawy doktorskiej podnoszą wprowadzane na końcu każdego rozdziału podsumowania, które stanowią wypunktowanie najważniejszych wniosków z rozdziałów. Takie merytoryczne podsumowania są nie tylko odzwierciedleniem poruszanych zagadnień,

ale stanowią również przemyślany komentarz do materiału. Rozprawa doktorska zawiera bogatą literaturę tematu, co również zasługuje na pochwałę. Dodatkową wartość pracy stanowią liczne tabele i rysunki, które uzupełniają i dopełniają omawiane treści. Ponadto rozprawa zawiera cztery aneksy: (1) Polską (oryginalną) wersję kwestionariusza (202-210); (2) Tłumaczenie kwestionariusza na język angielski (211-219); (3) Kody do analizy danych w środowisku R (220-223); (4) Komentarze dotyczące akcentów lektorów i ich angielskie tłumaczenie (224-273). Aneksy potwierdzają merytoryczne zalety pracy i ilustrują bogaty materiał badawczy.

Reasumując:

Przeprowadzona przez Barbarę Grobelną analiza postaw polskich użytkowników angielszczyzny wobec brytyjskich i amerykańskich akcentów tego języka jest ciekawym i merytorycznym studium lingwistycznym, w którym Autorka prezentuje się jako dojrzały językoznawca z umiejętnością prowadzenia konsekwentnego i logicznego wykładu lingwistycznego i analizy bogatego materiału językowego, a nadto w całości pracy Doktorantka pokazuje swoje uzdolnienia filologiczne i samodzielność w formułowaniu wniosków.

Biorąc pod uwagę wysoką wartość merytoryczną przedstawionej rozprawy doktorskiej, logikę prowadzonego wykładu naukowego, umiejętności w zakresie opisu wielopoziomowego zebranego materiału badawczego wraz z formułowaniem samodzielnych wniosków stwierdzam, że rozprawa doktorska **Magister Barbary Grobelnej w pełni spełnia warunki** określone w art.13. 1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki, stanowiąc oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w danej dyscyplinie naukowej, jaką jest językoznawstwo oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wnoszę również o wyróżnienie rozprawy i skierowanie jej do druku.

Ewa Jomonowska